

## ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК: 339.13:633.196(477)

### РИНОК СОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ

*Білоусов О.М. – викладач, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон*

**Постановка проблеми.** У будь-якій країні, незалежно від рівня розвитку її економічного потенціалу, продовольче забезпечення населення є однією з найважливіших соціально-економічних проблем. В Україні питання гарантування продовольчої безпеки країни знаходяться на стадії становлення.

За таких обставин необхідність дослідження шляхів формування ринку сої та продуктів її переробки набувають для України все більшої актуальності при розв'язанні проблеми дефіциту рослинного та тваринного білка.

**Стан вивчення проблеми.** Питанням формування й розвитку продуктових ринків присвячені роботи таких учених-економістів: В.Г. Андрійчука, В.І. Богачова, В.І. Бойка, П.І. Гайдучького, Б.В. Губського, О.Ю. Єрмакова, М.В. Калінчика, Ю.С. Коваленка, В.І. Мацибори, Ю.Ф. Наумова, П.Т. Саблука, В.Д. Савченка, І.Г. Ушачова, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина.

Проблемами виробництва та використання сої в Україні займалось багато вчених, більшість з яких вивчали суто агрономічні питання (Бабич А.О., Заверюхін В.І., Михайлов В.Г. та ін.). Деякі дослідники вивчали світові тенденції ринку сої та продуктів її переробки або вітчизняний ринок ще за радянських часів (Побережна А.А., Поздняков В.Г., Назарова В.А.) або ж окремі питання переробки сої на харчові цілі (Адамень Ф.Ф., Лазарь В.Г. Подобедов О.В. та ін.).

**Завдання та методика дослідження.** Актуальність проблеми, недостатність вивчення і висвітлення її в економічній літературі, теоретичне і практичне значення питань формування ринку сої зумовили вибір теми роботи.

**Результати досліджень.** Незважаючи на велику кількість і різноманітність ринків, найважливішим є продовольчий ринок,

оскільки лише його продукція забезпечує існування людства. Ринок сої - це складова ринку продовольства, що являє собою сукупність економічних відносин між суб'єктами господарювання, за допомогою яких здійснюється купівля-продаж сої та продуктів її переробки відповідно до законів ринкової економіки.

У процесі просування сої від виробника до споживача беруть участь різні підприємства й організації соєвого підкомплексу, сукупність яких характеризує організаційно-технологічну структуру соєвого ринку, яка відзначається різноманіттям форм господарювання і власності.

Пропозиція сої та продуктів її переробки формується під дією таких вагомих факторів: а) зміна ресурсних цін. Зростання цін на мінеральні добрива зменшує пропозицію на сою; б) зміна технологій. Упровадження нової технології переробки сої на харчові цілі сприяє збільшенню пропозиції, наприклад, на соєві текстурати; в) зміна податків і дотацій. Щорічна компенсація сільгосптоваровиробникам за посіану сою, а також компенсація з держбюджету за насіння сої високих репродукцій зумовлюють збільшення обсягів виробництва і, відповідно, пропозиції на соєві боби; г) зміни цін на інші товари. Зниження закупівельних цін на білкові інгредієнти комбікормів призводить до збільшення пропозиції соєвого шроту; д) зміна кількості постачальників. Збільшення кількості підприємств, що переробляють сою, сприяє збільшенню пропозиції продуктів її переробки.

Стратегія державного регулювання ринку сої та продуктів її переробки має ґрунтуватися на прогнозі його кон'юнктури. Прогнозні розробки повинні виявити у всьому ланцюзі ті ланки причинно-наслідкових зв'язків, які можуть призвести небажані наслідки і повинні стати об'єктами державного регулювання.

Використання сої як кормової культури передбачає методичні підходи щодо прогнозування обсягів її виробництва та переробки на основі коефіцієнтів еластичності споживання населенням продуктів харчування залежно від їх сукупних доходів. З цією метою розробляється прогноз попиту населення на продукти харчування тваринного походження на певний період з подальшим визначенням необхідної кількості худоби для задоволення цього попиту. За умови прийнятої рецептури комбікормів, що містять соєвий шрот, та їх витрат на виробництво 1 тонни продукції, визначають потребу в соєвому шроті, який потім за

допомогою відповідного коефіцієнта переводять у необхідну кількість зерна сої.

При розрахунку можливого попиту на сою, крім застосування її як корму для внутрішніх потреб, слід також урахувати можливі обсяги експорту чи імпорту сої та продуктів її переробки, а також використання її на харчові цілі. Крім того, при переробці сої на шрот буде також отримано олію, для якої необхідно передбачати відповідні канали збуту.

Крім використання сої в галузі тваринництва на кормові цілі, для України залишається найактуальнішим питанням переробки сої на харчові цілі. Основними проблемами, що існують на ринку харчових соєпродуктів, визначено такі: а) потреба переробників у сучасному обладнанні для запровадження нових технологій переробки сої і створення конкурентоспроможної продукції; б) низька якість вітчизняного насіння сої; в) відсутність глибоких досліджень у сфері використання продуктів із сої для харчування дітей та лікування, що значно стримує розширення ринків збуту; г) низька поінформованість цільових споживачів про соєві продукти; д) складність позиціонування соєвої олії.

За даними експертів, Україна може експортувати близько 450 тис. тонн сої, тому з урахуванням створення насінневого фонду обсяги виробництва сої в 2010 р. досягли близько 3,0 млн. тонн.

**Висновки та пропозиції.** Отримані результати теоретичних і практичних аспектів формування ринку сої та продуктів її переробки дали змогу зробити такі висновки:

1. Ринок сої - це складова ринку продовольства із сукупністю економічних відносин між суб'єктами господарювання, за допомогою яких здійснюється купівля-продаж сої та продуктів її переробки відповідно до законів ринкової економіки.

Характерними особливостями вітчизняного соєвого ринку є: тісний зв'язок із ринком тваринницької продукції від супутнього (у вигляді кормів) до конкуруючого (у вигляді харчових соєвих білків); найбільшим попитом на ринку продуктів переробки сої користується шрот, а не олія; складність позиціонування соєвої олії, яка не є традиційним продуктом для українського споживача; недостатня і суперечлива поінформованість споживачів щодо продуктів глибокої переробки сої (текстуровані білки, борошно тощо).

2. Для формування ефективного ринку сої та продуктів її переробки необхідна обґрунтована державна підтримка, яка передбачає:

- подолання значного розриву між науковими досягненнями і практичним їх застосуванням за рахунок створення при Центрах наукового забезпечення агропромислового виробництва консультаційно-інформаційних груп (пунктів, центрів) з питань вивчення та збільшення обсягів вирощування альтернативних олійних культур, таких, як соя, ріпак та інші;
- підтримку товаровиробників, які вирощують сою в зоні гарантованого її виробництва, та переробників за рахунок удосконалення фінансування, кредитування й оподаткування;
- створення рівних умов для вітчизняних переробних підприємств та експортерів введенням експортного мита на сою, що дасть змогу формувати великі партії для збільшення обсягів переробки сої на спеціалізованих заводах і, відповідно, значно поліпшити якість соєвого шроту та олії;
- фінансування страхування посівів сої на територіях, що належать до зон гарантованого її виробництва; введення обов'язкового страхування посівів сої для господарств, які перебувають в зоні високого ризику, що дасть змогу зменшити обсяги відшкодування їхніх збитків за рахунок господарств, які знаходяться в зоні невисокого ризику і не потребують страхування;
- створення інформаційної-маркетингової мережі олійно-жирового підкомплексу з метою стабільного забезпечення всіх учасників ринку достовірною інформацією.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:**

1. Беляев О.В. Економічна ефективність зон, придатних для вирощування сої в Україні // Вісник Сумського нац. аграр. ун-ту. Серія: Фінанси і кредит. - 2005. - №1 (18). - С 225-229.
2. Іванов В.П. Проблеми становлення соєвого потенціалу України // Агроінком. - 2005. - № 3-4. - С 55-58.
3. Беляев О.В. Прогноз кон'юнктури ринку сої та продуктів її переробки в Україні // Наукові праці Кіровоградського нац. техн. Ун-ту: Економічні науки, вип. 8. - Кіровоград: КНТУ. - 2005. - С. 340-346.